

Nr 274.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående utsträckt tillämpning av lagen den 15 december 1939 (nr 856) om utbetalande av krigsriskersättning till sjömän; given Stockholms slott den 21 maj 1943.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag angående utsträckt tillämpning av lagen den 15 december 1939 (nr 856) om utbetalande av krigsriskersättning till sjömän.

GUSTAF.

Thorwald Bergquist.

Förslag

till

Lag

**angående utsträckt tillämpning av lagen den 15 december 1939 (nr 856)
om utbetalande av krigsriskersättning till sjömän.**

Härigenom förordnas, att lagen den 15 december 1939 om utbetalande av krigsriskersättning till sjömän¹ skall gälla krigsriskersättning som belöper å tiden till och med den 30 juni 1944.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

¹ Jfr S F S 1942: 528.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 30 april 1943.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, ANDERSSON, GJÖRES.

Efter gemensam beredning med cheferna för social-, finans- och handelsdepartementen anmäler t. f. chefen för justitiedepartementet, statsrådet Bergquist, fråga om *utsträckt tillämpning av lagen om utbetalande av krigsrisk-ersättning till sjömän*. Föredraganden anför därvid följande.

I lagen den 15 december 1939 (nr 856) om utbetalande av krigsrisk-ersättning till sjömän stadgas, att krigsrisk-ersättning skall, i den mån Konungen därom förordnar, av redaren insättas hos postsparbanken för den ersättningsberättigades räkning. Enligt lagen äger Konungen förordna, att av krigsrisk-ersättning, som skall insättas hos postsparbanken, högst hälften skall under villkor som Konungen bestämmer innestå viss tid, ej över två år.

Lagen gällde ursprungligen krigsrisk-ersättning som belöpte å tiden till och med den 31 mars 1941. Sedermera har lagens tillämplighet utsträckts, först genom lagen den 14 mars 1941 (nr 143) att avse krigsrisk-ersättning som belöpte å tiden till och med den 30 juni 1942 och därefter genom lagen den 30 juni 1942 (nr 528) att avse sådan ersättning som belöper å tiden till och med den 30 juni 1943.

Genom kungörelse den 15 december 1939 (nr 857) ha föreskrifter meddelats angående lagens tillämpning. Även för dessa föreskrifter har giltighetstiden successivt utsträckts i samma omfattning som nyss angivits.

I kungörelsens 1 § meddelas bestämmelser om insättning av krigsrisk-ersättning hos postsparbanken. Dessa bestämmelser gälla endast krigsrisk-ersättning till befälhavare och besättning på svenskt handelsfartyg om minst 80 registertons nettodräktighet. Enligt bestämmelsernas ursprungliga lydelse föreskrevs, att om krigsrisk-ersättning för en och samma kalendermånad — efter avdrag för hyresavgift — uppginge till mer än 50 kronor, överskjutande belopp, på visst sätt avrundat, skulle av redaren insättas hos postsparbanken för den ersättningsberättigades räkning. Den nu återgivna paragrafen har ändrats genom kungörelser den 14 mars 1941 (nr 153) och den 19 juli samma år (nr 661). Båda ändringarna inneburo uppmjukningar av insättningsstämningen. Enligt paragrafens nuvarande lydelse är det fria månatliga beloppet av krigs-

riskersättning utöver hyran höjt till 150 kronor. Om sjömannen det begär, skall från insättning undantagas ytterligare högst 100 kronor, om och i den mån motsvarande belopp av hyran skall på grund av dragsedel utbetalas till person här i riket eller insättas i svensk bank.

Enligt kungörelsens ursprungliga lydelse stadgades i 6 §, att av belopp, som insattes hos postsparbanken, hälften skulle innestå intill dess två år förflutit från insättningsdagen. Även denna del skulle emellertid få lyftas före utgången av nämnda tid bl. a. om beloppet erfordrades för sjömannens uppehälle eller underhåll åt hans familj eller eljest för fullgörande av förpliktelse, för vilken införsel finge äga rum, eller för annat ändamål av vikt, eller om sjömannen avled. Denna paragraf upphävdes genom kungörelse den 15 mars 1940 (nr 149). Därefter ha sålunda sjömännen varit berättigade att omedelbart lyfta hela beloppet av den krigsriskersättning som insatts hos postsparbanken.

I 7 § av kungörelsen stadgas, att postsparbanken allenast såframt synnerliga skäl föreligga må avsända medel, som enligt kungörelsen insatts hos banken, till plats utom riket. Detta gäller dock ej plats, där sjömannen har sitt hemvist. Regeln om att insatta medel eljest få sändas till utlandet endast om synnerliga skäl föreligga, har brukat tillämpas så, att en sjöman, som utomlands haft behov av större penningbelopp än hyran och den fria delen av krigsriskersättningen, fått vända sig till svenskt konsulat, som efter viss prövning av behovet förmedlat utlämning av erforderligt belopp.

Enligt 14 § i kungörelsen må framställning göras hos Konungen om undantag från vad som stadgats i 1 §, när särskilda skäl därtill äro.

Insättning och uttagning av krigsriskersättning har under tiden till och med mars 1943 ägt rum i följande omfattning.

Månad	Insättningar Kronor	Uttagningar Kronor	Kvarstående behållning Kronor
1940.			
Januari	201,099:—	21,041:—	180,058:—
Februari	1,101,319:—	229,926:—	1,051,452:—
Mars	2,014,025:—	1,094,899:—	1,970,578:—
April	1,541,275:—	1,542,541:—	1,969,312:—
Maj	1,320,588:—	660,323:—	2,629,576:—
Juni	1,272,735:—	714,636:—	3,187,675:—
Juli	1,682,990:—	668,298:—	4,202,366:—
Augusti	1,958,125:—	905,776:—	5,254,715:—
September	2,028,860:—	1,182,559:—	6,101,016:—
Oktober	2,359,643:—	1,282,846:—	7,177,814:—
November	2,117,486:—	1,557,631:—	7,738,469:—
December	1,936,535:—	1,609,936:—	8,182,159:—
1941.			
Januari	2,092,439:—	1,517,466:—	8,755,194:—
Februari	2,072,443:—	1,981,541:—	8,845,599:—
Mars	1,655,966:—	2,224,099:—	8,275,483:—
April	1,138,052:—	1,417,174:—	7,996,301:—
Maj	1,426,042:—	1,296,290:—	8,121,587:—

Månad	Inläggningar	Uttagningar	Kvarstående behållning
	Kronor	Kronor	Kronor
Juni	1,439,823:—	1,104,362:—	8,457,288:—
Juli	1,851,063:—	1,505,459:—	8,804,114:—
Augusti	1,927,198:—	1,451,552:—	9,280,249:—
September	1,891,797:—	1,421,147:—	9,748,125:—
Oktober	1,870,439:—	1,482,272:—	10,137,427:—
November	2,109,398:—	1,647,536:—	10,599,852:—
December	1,954,234:—	1,968,903:—	10,882,556:—
<i>1942.</i>			
Januari	1,791,087:—	1,687,074:—	10,986,570:—
Februari	1,680,534:—	1,777,242:—	10,893,062:—
Mars	1,363,438:—	1,757,551:—	10,489,847:—
April	929,438:—	1,350,628:—	10,078,424:—
Maj	1,236,245:—	1,019,346:—	10,296,275:—
Juni	2,170,044:—	1,240,406:—	11,225,595:—
Juli	1,917,986:—	1,281,654:—	11,862,397:—
Augusti	2,353,573:—	1,487,037:—	12,729,179:—
September	2,371,102:—	1,844,567:—	13,249,373:—
Oktober	2,355,020:—	1,528,895:—	14,071,152:—
November	2,290,465:—	1,962,856:—	14,397,806:—
December	2,343,446:—	1,773,889:—	15,326,119:—
<i>1943.</i>			
Januari	2,408,281:—	2,067,887:—	15,665,197:—
Februari (approx. siffror) ..	1,892,741:—	2,255,000:—	15,300,000:—
Mars (approx. siffror)	1,726,829:—	1,700,000:—	15,320,000:—

Genom proposition nr 245 till 1942 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t, att ifrågavarande lag, som då gällde krigsriskersättning för tiden till och med den 30 juni 1942, skulle utsträckas att gälla krigsriskersättning, som belöpte på tiden till och med den 30 juni 1943. I de lika lydande motionerna I: 250 och II: 357 yrkades, att propositionen måtte avslås eller, om detta yrkande icke vunne riksdagens bifall, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om sådan ändring i tillämpningskungörelsen, att lagen icke komme att gälla för sjömän, som tjänstgjorde å fartyg utanför den s. k. Skagerakspärren.

I anledning av propositionen och motionerna anförde andra lagutskottet i utlåtande, nr 43, bl. a. följande.

Såsom föredragande departementschefen anført synes här berörda lagstiftning, vilken för närvarande gäller i fråga om krigsriskersättning för tiden till och med den 30 juni 1942, hava varit av stor betydelse för sjömännen under den tid den varit i tillämpning. De skäl av företrädesvis social natur, vilka i samband med lagens tillkomst åberopades till stöd för densamma, torde också allttjämt i många fall göra sig gällande. Enligt utskottets mening kunde därför ett upphävande av lagen under nu rådande förhållanden medföra verkningar av icke önskvärd beskaffenhet. Icke minst av hänsyn till sjömännens familjer synes åtminstone tillsvidare en lagstiftning av ifrågavarande innebörd böra bibehållas.

Emellertid ha under utskottets behandling av ärendet anförts vissa erinringar i anledning av nu gällande bestämmelser i ämnet. Därvid har å ena

sidan framhållits, att för de sjömän, som till följd av krigshändelserna sedan lång tid tillbaka icke kunnat återvända till hemlandet, särskilt sådana utan familj i hemorten, kunde det förefalla vara av mindre värde att i Sverige äga tillgångar, beträffande vilka det måste anses ovisst, om och när ägaren komme att få disponera desamma. I samband härmed ha uttalats farhågor för att svenska sjömän komme att, till men för svenska intressen, i större omfattning taga tjänst ombord å främmande nationers fartyg, där ersättningen kunde mera fritt disponeras. Å andra sidan har påpekats betydelsen även från sjömannens egen synpunkt av att särskilt vid krigets slut äga tillgång till sparmedel för betalning av de skatter, som belöpte å de högre inkomsterna under krigsåren. I sådant syfte har — i nära anslutning till vad som föreslagits i ett av de i ärendet avgivna yttrandena — framförts tanken på, att endast en viss andel av krigsriskersättningen skulle insättas hos postsparbanken och där spärras för att sedermera i mån av behov komma till användning för erläggande av utskylder. Då närmare utredning saknas rörande verkningarna av de ändringar i förevarande bestämmelser, som kunna komma i fråga, har utskottet emellertid icke funnit det möjligt att ingå på ett närmare ställningstagande beträffande här ifrågakarande spörsmål. Med hänsyn härtill anser utskottet sig böra godtaga det i propositionen framlagda förslaget, att lagen i oförändrat skick skall erhålla förlängd giltighetstid under ett år.

Emellertid vill utskottet i anledning av de erinringar som förekommit föreslå, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att frågan huruvida gällande bestämmelser om utbetalande av krigsriskersättning till sjömän vunnit den med hänsyn till sitt syfte lämpligaste utformningen göres till föremål för ytterligare övervägande. Utskottet förutsätter att, om därvid skulle yppa sig behov av ändring beräffande de i lagen upptagna stadgandena, förslag därom kommer att föreläggas riksdagen i god tid innan giltighetsperioden för ifrågakarande lagstiftning ånyo utlöper.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställde utskottet, att riksdagen måtte antaga det genom propositionen framlagda lagförslaget och anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta föranstalta om översyn av gällande bestämmelser angående utbetalande av krigsriskersättning till sjömän samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Vad utskottet sålunda hemställt bifölls av riksdagen (skrivelse nr 392).

*Departements-
chefen.*

Lagstiftningen angående utbetalande av krigsriskersättning till sjömän tillkom för att motverka de sociala olägenheter, som kunde uppstå genom att sjömän under nu rådande, för dem särskilt påfrestande förhållanden finge omedelbart disponera över avsevärda belopp utöver den normala hyran. Utan tvivel har också denna lagstiftning varit till gagn och bidragit till att mycket stora belopp sparats för sjömannens framtida behov.

Riksdagens andra lagutskott har i sitt förut omnämnda utlåtande ifrågasatt, huruvida nu gällande bestämmelser erhållit den lämpligaste utformningen, och fördenskull hemställt, att bestämmelserna måtte bliva föremål för förnyat övervägande. Utskottet har därvid som en möjlighet nämnt, att bestämmelserna kunde utformas så att viss andel av krigsriskersättningen skulle insättas hos postsparbanken samt där spärras för att sedermera i mån av behov komma till användning för erläggande av utskylder.

Med anledning härav vill jag nämna, att en inom finansdepartementet tillkallad sakkunnig utarbetat förslag till åtgärder för främjande av sjöfolkets utskyldsbetalning.¹ Detta förslag åsyftade en lagstiftning av i huvudsak den art som utskottet antytt, ehuru förslaget icke var inskränkt till krigsriskersättning. Förslaget, över vilket yttrande avgivits av ett flertal myndigheter och organisationer, har emellertid icke ansetts böra läggas till grund för lagstiftning.

Inom justitiedepartementet ha hithörande spörsmål varit föremål för överläggningar med representanter för Sveriges redareförening, Sveriges segelfartygsförening, Sveriges fartygsbefälsförening, svenska maskinbefälsförbundet, svenska stewartsföreningen och svenska sjöfolksförbundet. Från flera håll uttalades därvid beklagande, att förut utfärdade bestämmelser i alltför hög grad mildrats. Vid överläggningarna vitsordades dock, att lagstiftningen även efter de uppmjukningar som efter hand vidtagits alltjämt måste anses vara till nytta. Från redarehåll framhölls även, att påståendena att svenska sjömän i fart utanför Skagerakspärren på grund av reglerna om utbetalande av krigsriskersättning lämnat svenska fartyg för att taga hyra på främmande fartyg icke vore tillräckligt grundade. Vid överläggningarna framkommo även från sjöfolkets sida önskemål om att lagstiftningen skulle inriktas på att i viss utsträckning spärra krigsriskersättningen för att användas till gäldande av skatter.

Något annat bärande uppslag för en omläggning av lagstiftningen efter nya grunder har icke framkommit. Att nu ändra lagstiftningen så att den uteslutande kommer att tjäna skatteindrivningssyften synes icke lämpligt. En sådan åtgärd skulle, för att bli effektiv, kräva skärpning av gällande bestämmelser främst genom återinförande av ett temporärt förbud mot utbetalning av de på postsparbanken insatta medlen. Den ifrågasatta omläggningen av lagstiftningen skulle även komma att åsidosätta underhållsberättigades intressen, vilka eljest anses böra tillgodoses före det allmännas krav på att utfå skatter. Att omläggningen i övrigt skulle bli av komplicerad natur framgår av den inom finansdepartementet verkställda utredningen.

Då någon väsentlig omarbetning av lagstiftningen fördenskull icke ansetts böra ske, har upptagits till övervägande i vad mån mindre jämkningar i lagstiftningen kunna vara påkallade. Vad först beträffar de sjömän, som gå i inrikes fart eller i utrikes fart innanför Skagerakspärren, kan lagstiftningen icke anses vålla några beaktansvärda olägenheter. Från insättningstvång äro som förut nämnts undantagna hela den vanliga hyran och dessutom 150 kronor eller, om sjömannen har lämnat dragsedel på hyran, intill 250 kronor av den på varje månad belöpande krigsriskersättningen. Sjömännen lyfta alltså avsevärda belopp kontant. Resten skall efter viss avrundning insättas på postsparbanken men må därefter lyftas här i riket utan några restriktioner.

I fråga om sjömän, som gå i utrikes fart utanför Skagerakspärren, kan däremot lagstiftningen förorsaka vissa svårigheter för vederbörande att, om han så önskar, utfå sitt tillgodohavande. Emellertid måste dessa svårigheter vägas

¹ S.O.U. 1942: 37.

mot de fördelar som lagstiftningen otvivelaktigt även i dessa fall erbjuder. Det lärer sålunda vara av värde, att en del av sjömannens avlöningsförmåner regelmässigt komma att finnas tillgängliga här i Sverige, där han ofta har anhöriga som för sin utkomst äro beroende av honom. En svensk sjöman får väl också antagas i regel allttjämt ha sin anknytning i främsta rummet till Sverige, även om han på grund av de utrikespolitiska förhållandena under längre tid ej besökt hemlandet. Att pengar för honom insättas i den svenska postsparbanken förefaller därför i allmänhet vara naturligt.

Om en sjöman utomlands är i behov av pengarna, kan han genom konsulatets försorg erhålla erforderligt belopp kostnadsfritt på telegrafisk väg. För att postsparbanken skall äga efterkomma en framställning om avsändande av medel till utlandet fordras enligt kungörelsen i ämnet, att »synnerliga skäl» föreligga, såvida ej sjömannen har sitt hemvist i utlandet. Det torde vara lämpligt, att ordalagen jämkas så att medel må av postsparbanken sändas till utlandet så snart skälig anledning därtill föreligger. Någon mera ingående behovsprövning skulle sålunda icke vidare krävas. Den nuvarande bestämmelsen att pengarna alltid må av postsparbanken fritt sändas till utländsk ort, där sjömannen har sitt hemvist, bör naturligtvis bibehållas.

Den särskilda kungörelsen angående tillämpning av lagen om utbetalande av krigsriskersättning till sjömän torde böra ändras i enlighet med vad nu anförts. Själva lagen synes böra i oförändrat skick utsträckas att gälla krigsriskersättning som belöper på tiden till och med den 30 juni 1944.

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över ett i enlighet med det anförda upprättat förslag till *lag angående utsträckt tillämpning av lagen den 15 december 1939 (nr 856) om utbetalande av krigsriskersättning till sjömän*, av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar,¹ måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av detta protokoll.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

G. Tidelius.

¹ Denna bilaga, som är lika lydande med det vid propositionen fogade lagförslaget, har här uteslutits.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 19 maj 1943.

Närvarande:

justitieråden ALSÉN,
LIND,
regeringsrådet EKLUND,
justitierådet ERICSSON.

Enligt lagrådet den 18 maj 1943 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementens ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 30 april 1943, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upp- rättat förslag till *lag angående utsträckt tillämpning av lagen den 15 december 1939 (nr 856) om utbetalande av krigsriskersättning till sjömän.*

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av t. f. byråchefen för lagärenden i justitiedepartementet hovrättsrådet Herman Zetterberg.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:

G. Lindencrona.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 21 maj 1943.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Efter gemensam beredning med cheferna för social-, finans- och handelsdepartementen anmäler t. f. chefen för justitiedepartementet, statsrådet Bergquist, lagrådets den 19 maj 1943 avgivna utlåtande över det till lagrådet den 30 april 1943 remitterade förslaget till *lag angående utsträckt tillämpning av lagen den 15 december 1939 (nr 856) om utbetalande av krigs-riskersättning till sjömän*; därvid föredraganden hemställer att förslaget, som av lagrådet lämnats utan erinran, måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Bertil Crona.